

PETROL, FAİZ VE ABD BÜTÇESİ: SAVAŞIN EKONOMİK SINIRI NEREDE?

ABD'nin jeopolitik hamlelerini anlamak için askeri kapasiteden ziyade ekonomik mekanizmaya bakmak gerekir. Bu mekanizma basit ama belirleyicidir: Petrol fiyatları yükselir, enflasyon artar, enflasyon faizleri yukarı iter ve nihayetinde bütçe dengesi bozulur. Özellikle enerji merkezli gerilimlerde, örneğin İran-İsrail hattında, bu zincir ABD'nin hareket alanını doğrudan sınırlar.

Petrol fiyatlarındaki artış ekonomiye üç temel kanaldan yansır. İlk olarak enerji maliyetleri doğrudan yükselir. İkinci olarak lojistik ve üretim maliyetleri artar. Üçüncü ve çoğu zaman en güçlü etki ise beklentiler üzerinden oluşur; fiyat artışlarının süreceği beklentisi enflasyonu kalıcı hale getirir. Bu noktada Federal Reserve bir tercih ile karşı karşıya kalır: Ya enflasyonu kontrol altına almak için faizleri yükseltir ya da büyümeyi desteklemek adına daha gevşek bir duruş sergiler. Petrol kaynaklı şoklarda tarihsel olarak ilk seçenek öne çıkar.

Bu tercih, ABD bütçesi açısından kritik sonuçlar doğurur. Yaklaşık 34-35 trilyon dolarlık kamu borcu ve ortalama 5-6 yıllık vade yapısı nedeniyle her yıl önemli bir borç stoku yeniden fiyatlanır. Dolayısıyla faiz artışları bütçeye gecikmeli ancak güçlü bir şekilde yansır.

Petrol fiyatlarının yüksek seyrettiği bir senaryoda, örneğin 110-130 dolar bandında, enflasyonun %5-6'ya, politika faizinin ise %7-8'e yükselmesi mümkündür. Böyle bir durumda ABD'nin faiz yükü hızla artar. Bugün yaklaşık 1 trilyon dolar seviyesinde olan faiz ödemeleri birkaç yıl içinde 2.0-2.5 trilyon dolar bandına ulaşabilir. Bu, milli gelirin %6-8'inin

yalnızca faiz ödemelerine gitmesi anlamına gelir ve savunma harcamalarıyla yarışan bir büyüklüğe işaret eder. Bu noktada bütçe açığı genişler, borç/GSYH oranı yükselir ve ekonomik sistem üzerindeki baskı belirginleşir. Bu nokta, maliyetlerin jeopolitik kazanımları aşmaya başladığı eşiktir.

Petrol fiyatlarının etkisi yalnızca makro göstergelerle sınırlı değildir. ABD’de enflasyon çoğu zaman soyut bir veri değil, doğrudan benzin fiyatları üzerinden hissedilen bir gerçekliktir. Bu nedenle petrol fiyatlarındaki artış, özellikle alt ve orta gelir grupları üzerinde orantısız bir yük yaratır. Buna karşılık enerji şirketleri ve sermaye sahipleri bu süreçten görece kazançlı çıkabilir. Böylece petrol fiyatı, maliyet unsuru olmanın ötesinde, gelir dağılımını etkileyen bir faktör haline gelir.

Bu özellik, petrolü fiilen “örtük bir para politikası aracı” konumuna getirir. Normal şartlarda ekonomik sıkılaşma ya da gevşeme kararları faiz oranları üzerinden alınır. Ancak petrol fiyatlarındaki artış, herhangi bir politika değişikliği olmaksızın talebi baskılayarak ve enflasyonu yükselterek ekonomide sıkılaştırıcı bir etki yaratır. Düşük petrol fiyatları ise ters yönde, genişletici bir etki üretir. Bu yönüyle petrol, para politikasının etkilerini doğrudan ve hızlı şekilde üretebilen nadir değişkenlerden biridir.

Aynı etki kamu maliyesi üzerinden de görülür. Yüksek enflasyon faizlerin düşmesini engeller, bu da Hazine’nin daha yüksek maliyetlerle borçlanmasına yol açar. Artan faiz giderleri kamu harcamaları üzerinde baskı oluşturur ve sosyal transferler ile kamu hizmetleri için ayrılacak alanı daraltır. Dolayısıyla petrol fiyatı, yalnızca bireylerin harcanabilir gelirini değil, devletin ekonomik kapasitesini de belirler.

Buna karşılık petrol fiyatlarının 60-70 dolar bandında seyrettiği, enflasyonun %2-3 civarında kaldığı ve politika faizinin %1-2 aralığında bulunduğu bir senaryoda faiz yükü kontrol altında kalır. Faiz ödemeleri yaklaşık 600-900 milyar

dolar seviyesinde, yani GSYH'nin %2-3'ü civarında gerçekleşir. Bu durum bütçeye esneklik sağlar, borçlanma maliyetlerini düşük tutar ve ekonomik büyümeyi destekler. Böyle bir ortamda ABD'nin dış politika manevra alanı da genişler.

Bu karşılaştırma, ABD'nin savaflara yaklaşımında belirleyici unsurun askeri başarıdan çok finansal sürdürülebilirlik olduğunu gösterir. Kritik eşik; petrol fiyatlarının kalıcı olarak 110-120 doların üzerine çıkması, enflasyonun %4'ün üzerinde yerleşmesi, faizlerin %6-7 bandına yükselmesi ve faiz giderlerinin 1.5-2 trilyon dolar seviyesini aşmasıdır. Bu eşiklerin aşılması durumunda sistem kendi içinde bir uyarı üretir: Mevcut politika sürdürülebilir değildir.

Sonuç olarak, ABD savafları askeri olarak kaybettiği için değil, ekonomik maliyetler yönetilemez hale geldiğinde sonlandırır. Petrol fiyatı yükselir, enflasyon artar, faizler yüksek kalır ve borç maliyeti büyür. Bu noktada makroekonomi jeopolitiğin önüne geçer. ABD'nin kararları çoğu zaman cephede değil; bütçe dengesi, faiz dinamikleri ve toplumsal refahın kesiştiği ekonomik zeminde şekillenir.